

Тарасова О. В.,

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної та соціально-гуманітарної освіти
Криворізького національного університету*

Ляшенко Р. С.,

*здобувач другого рівня вищої освіти
Криворізького національного університету*

РОЛЬ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Зміни, що відбуваються в усіх сферах професійної діяльності, зростання соціальної ролі особистості, швидка зміна техніки й технології виробництва, інтелектуалізація праці, постійне оновлення предметів діяльності зумовлюють необхідність реформування системи професійної освіти, переосмислення її мети, оновлення організації навчального процесу, пошук нових підходів до формування змісту теоретичної і практичної підготовки. Таким вимогам має відповідати сучасна парадигма підготовки здобувачів технічного профілю, що об'єднує використання в навчальному процесі нових інформаційних технологій, формування творчої особистості здобувача на основі оновлення змісту професійної освіти за допомогою нових дисциплін та ґрунтовної практичної підготовки майбутніх фахівців. Тому нині проблема підготовки конкурентоспроможних здобувачів фахової передвищої освіти, здатних до сприйняття та використання на практиці нових наукових ідей, технічних інструментів та методів сучасного виробництва, особливо актуальна [2].

Для успішної роботи з обраної спеціальності сучасний молодий фахівець поряд із глибокими теоретичними знаннями повинен мати необхідні уміння та навички для ефективного їх застосування на практиці. Досягається це шляхом практичної підготовки у процесі навчання. Отже, практична підготовка поряд із навчальними заняттями та самостійною роботою є однією з важливих форм організації навчального процесу, від якості якої залежить конкурентоздатність здобувачів фахової передвищої освіти [3].

У зв'язку із соціальними змінами в суспільстві та можливостями, що створено для подальшого зростання рівня професійної освіти та кваліфікації робітників, на сьогодні чимало робітників у подальшому

стають інженерами, науковими працівниками, організаторами виробництва. Водночас зростає складність професійних творчих завдань, до виконання яких вони будуть залучені. У зв'язку з цим гостро постає питання про впровадження творчої підготовки здобувачів фахової передвищої освіти.

Проблемне навчання засноване на конструюванні творчих навчальних задач, що стимулюють навчальний процес і підвищують загальну активність здобувачів фахової передвищої освіти. Воно формує пізнавальну спрямованість особистості, сприяє виробленню психологічної установки на подолання пізнавальних труднощів у процесі розв'язування задач. Протиріччя в розв'язку задачі викликає у здобувача певний психологічний стан, пов'язаний з бажанням установити причини наявної невідповідності – проблемної ситуації. Виникає задум, проблемна задача, розв'язуючи яку, здобувач відкриває нові закономірності та закони. Але виявити ці протиріччя він одразу не може, тому йому треба допомогти. Найкращим засобом для цього є задачі, які викликають у здобувачів теоретичне або практичне утруднення, пов'язане з певним протиріччям. Воно може бути подане у формі задачі або практичного завдання.

Проблемне навчання передбачає послідовне та цілеспрямоване висунення перед здобувачами пізнавальних задач, які вони розв'язують під керівництвом педагога і при цьому активно засвоюють нові знання. І. Я. Лернер і М. Н. Скаткін, відомі дидакти й ініціатори впровадження технологій проблемного навчання розглядали його, під час якого здобувачі систематично включаються у процес пошуку доказового розв'язку задачі, що є для них проблемною, завдяки чому вони навчаються самостійно здобувати знання, застосовувати раніше набуті, оволодівати досвідом творчої діяльності [4].

У процесі навчання виникає багато таких проблемних ситуацій, при розв'язанні яких необхідно вміти побачити та застосувати для розв'язання задачі саме цю теоретичну закономірність, вміти застосовувати знання в різноманітних практичних умовах. Якщо ці умови є новими (на відміну від тих, у яких знання здобувалися), то успішність переносу знань залежить від варіативності умов їх застосування, від узагальнення та диференціації цих умов. Тому, що ширше буде досвід застосування знань у різних практичних умовах, то більшу активність й самостійність у пошуку шляхів їх застосування придбають здобувачі, то успішніше вони оволодіють загальними принципами розв'язання різних видів задач.

Виконання проблемної задачі має викликати у здобувачів потребу в нових знаннях чи способах дії. Адже без врахування інтересів і потреб здобувачів організувати проблемне навчання неможливо. Навіть ідеальні проблемні задачі не створять проблемну ситуацію, якщо

здобувач поставиться до них байдуже. Тому кожен запланований проблемну задачу необхідно проаналізувати як з інформаційного, так і з мотиваційного боку [3]. Як зазначає А. М. Алексюк, «проблемна задача містить у собі чітко визначені вимоги або параметри, яким обов'язково має відповідати одержане рішення. Водночас здобувач володіє таким рівнем знань, навичок і умінь, який дає йому можливість відшукати результат або способи розв'язання, інакше він не зможе розв'язати проблему і вона втратить значення навчальної» [1, с. 137].

Проблемна задача – універсальний і гнучкий тип навчально-пізнавальних завдань. Вона є безпосереднім стимулом продуктивної пізнавальної діяльності у процесі професійної та практичної підготовки здобувачів. Своїм змістом проблемні задачі спрямовані на встановлення причинно-наслідкових зв'язків у процесах і явищах. У кожному конкретному випадку педагог повинен творчо підходити до змісту матеріалу, можливостей здобувачів і правильно визначити, які знання необхідно дати здобувачам пояснювально-ілюстративним методом, які – постановкою проблемних запитань, а які, можливо, й розв'язанням проблемної задачі.

Отже, особливість проблемного навчання – це відсутність можливості дати на нього пряму однозначну відповідь. Зміст проблемного навчання орієнтовано на створення особливих ситуацій у навчальному процесі, коли здобувач освіти не може залишатись байдужим, не може орієнтуватися на шлях розв'язання, зазначений тільки викладачем. При цьому є можливість вибрати свій, особливий шлях з ряду інших. Адже якість та конкурентоспроможність системи професійної освіти залежить від впровадження в навчальний процес унікальних, інноваційних методик навчання, залучення підприємств до підготовки фахівців, і таким чином дозволяє забезпечити потреби в кваліфікованих знаннях, навичках, компетенції, а також вирішує проблему працевлаштування випускників.

Список використаних джерел:

1. Бондар В. И. Суб'єкт, об'єкт і предмет дослідження в експериментальній педагогіці. Київ, 1996. С. 19–22.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.
3. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. Київ : Грамота, 2003. 216 с.
4. Скаткин М. Н. Методология и методика пед. исследований. М., 1986. С. 74–83.